

مقاله پژوهشی: شناسایی و اولویت‌بندی تهدیدات امنیتی نوین سیاسی جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴^۱

محمود عسگری^۲، علی علیزاده^۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۲/۰۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۱/۲۵

چکیده

نظام ج.ا.ایران پس از تشکیل، همواره با تهدیدات گوناگونی از سوی نظام استکباری مواجه بوده است. با نظر به این واقعیت، منطق راهبردی حکم می‌کند افزون بر شناخت تهدیدات، باید تهدیدات امنیتی نوین را شناخت که از ظرفیت به‌چالش کشیدن امنیت نظام در آینده برخوردار هستند. عرصه سیاسی از مهم‌ترین حوزه‌هایی است که قابلیت ظهور و بروز این تهدیدات در آن بسیار بالا است. مسئله تحقیق آن است که تحقیقی علمی، روشمند و سازمان‌یافته در خصوص این‌که تهدیدات امنیتی نوین آینده انقلاب اسلامی ایران در حوزه سیاسی از چه جنسی است و مظاهر آنها چگونه می‌باشد، انجام نشده است. نویسندگان در راستای مسئله یاد شده، این پرسش را مطرح نمودند که تهدیدات امنیتی نوین سیاسی ج.ا.ایران در افق ۱۴۰۴ کدام‌اند؟ پس از بیان ضرورت موضوع، پیشینه تحقیق مورد بررسی قرار گرفت. در ادامه مبتنی بر ادبیات تحقیق و مصاحبه‌های انجام‌شده، تهدیدات امنیتی نوین سیاسی احصاء گردید. به‌منظور اعتبارسنجی یافته‌ها، پرسشنامه‌ای محقق‌ساخت تهیه و بین خبرگان کشوری و لشکری توزیع گردید. یافته‌ها نشان می‌دهد تهدیدات امنیتی نوین سیاسی کشور شامل: استحاله ماهیت اسلامی، ارزشی و انقلابی نظام سیاسی، جدایی مردم از نظام، نفوذ (به‌عنوان تهدیدات اولویت اول)، ناتوان‌سازی حاکمیت/قوای سه‌گانه در سیاست‌گذاری و راهبری، براندازی، کنوانسیون‌های بین‌المللی، آسیب‌های جامعه اطلاعاتی (به‌عنوان تهدیدات اولویت دوم)، دشمن‌هراسی (به‌عنوان تهدیدات اولویت سوم)، معیوب بودن تقسیمات کشوری (به‌عنوان تهدیدات اولویت چهارم) و پول‌های کثیف انتخاباتی و حرکت‌های جدایی طلبانه (به‌عنوان تهدیدات اولویت پنجم) می‌شود.

کلیدواژه‌ها: بُعد سیاسی، تهدید، تهدیدات امنیتی نوین، ج.ا.ایران، اولویت‌بندی تهدیدات، افق ۱۴۰۴.

۱. این مقاله برگرفته از مطالعه گروهی انجام‌شده در دانشگاه عالی دفاع ملی است.

۲. دکتری رشته امنیت ملی دانشگاه عالی دفاع ملی (نویسنده مسئول) Asgari_researcher@yahoo.com

۳. دکتری علوم سیاسی دانشگاه علامه طباطبائی.

۱. مقدمه

تهدید از جمله مفاهیم اساسی مطالعات امنیتی به‌شمار می‌آید؛ به‌گونه‌ای که در مکاتب سنتی، «تهدید» شاخص اصلی شناخت امنیت معرفی شده است که در آن، «امنیت در نبود تهدید» تعریف می‌گردد. هرچند این مکتب مورد چالش‌های اساسی قرار گرفته است؛ ولی به‌رحال نمی‌توان نقش مفهوم تهدید را نادیده گرفت. نظام‌های سیاسی همواره با تهدیدات گوناگونی مواجه هستند، بی‌شک تهدیدات از جمله مؤلفه‌های اساسی در ساخت‌یابی نظام امنیتی دولت‌ها به‌شمار می‌آیند. با مرور اجمالی تاریخ کشور ایران، این حقیقت قابل فهم است که حفظ و نگهداری تمامیت ارضی و امنیت کشور همواره در طول تاریخ در گرو یک حکومت مقتدر، آگاهی از تحولات پیرامونی و مقابله به موقع با تهدیدات بوده است. به‌همین دلیل همه کشورها تلاش می‌کنند تا تهدیدات بالقوه خود را پیش از آن‌که به فعلیت درآیند، بشناسند و راهکارهای مقابله با آنها را یافته و به‌کارگیرند. ج.ا.ایران پس از تشکیل، همواره با تهدیدات گوناگونی از سوی نظام استکباری مواجه بوده است. جنس برخی از این تهدیدات به شرح زیر بوده است:

- (۱) نظامی (جنگ تحمیلی)،
- (۲) اقتصادی (تحریم‌ها)،
- (۳) فرهنگی (تهاجم فرهنگی)،
- (۴) سیاسی (جنگ نرم) و ... .

در برخی مواقع، دشمن از برخی آسیب‌ها و حوادث داخلی بهره‌برداری نموده و تهدیدات جدیدی را ایجاد کرده است. تجزیه‌طلبی کردستان، خوزستان و... در اوایل انقلاب و فتنه سال ۱۳۸۸ در این دسته‌بندی قرار می‌گیرند. به‌طور کلی می‌توان مدعی شد تهدیدات برای نظام ج.ا.ایران دائمی شده‌اند و با آگاهی از خصلت و ماهیت استکباری دشمنان انقلاب اسلامی می‌توان به این جمع‌بندی رسید که دشمنی و تهدیدزایی آنها تداوم خواهد داشت. رهبر انقلاب اسلامی آیت‌الله خامنه‌ای بارها بر این مهم تأکید داشته‌اند:

«از ابتدای انقلاب اسلامی و در همه این مقاطع، رژیم آمریکا دشمن اصلی ملت ایران بوده و از همه ابزارها و ترفندهای سیاسی، اقتصادی، امنیتی، نظامی و تبلیغاتی استفاده کرده است؛ اما در همه موارد هم شکست خورده است» (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۹۷/۰۳/۰۲).

همان‌گونه که اشاره شد، بازخوانی تاریخ نظام ج.ا.ایران این واقعیت را روشن می‌سازد که دشمن همواره سعی نموده است از راه‌های گوناگونی نظام اسلامی را در معرض تهدید قرار دهد؛ ترور سردار قاسم سلیمانی و دکتر محسن فخری‌زاده، تلاش ترکیه بر ایجاد پایگاهی در جمهوری آذربایجان، سخنان تحریک‌آمیز اردوغان و سیاست‌های توسعه‌طلبانه دولت آنکارا، ائتلاف‌سازی رژیم صهیونیستی با برخی از دولت‌های مرتجع خلیج فارس، تجدید رابطه ترکیه با عربستان و رژیم تل‌آویو، ورود داعش به منطقه قره‌باغ و... نمونه‌ای از این موارد است.

در کنار سیاست‌ها و اقدامات خصمانه دشمنان انقلاب اسلامی، روندهای موجود گویای این واقعیت است که ج.ا.ایران با تهدیداتی مواجه خواهد بود. روند جمعیت‌شناسانه (مانند: پیری جمعیت)، سیاسی (افزایش فزاینده انتظارات)، اقتصادی (تحریم‌ها) و... نمونه‌ای از آنها به شمار می‌آید که می‌تواند کشور را در معرض تهدیدات گوناگون قرار دهند و یا محملی برای فعال‌شدن تهدیدات شوند. شناسایی تهدیدات آینده، از مهم‌ترین الزامات راهبردپدازی است. در مورد اهمیت موضوع تحقیق می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- (۱) شناخت تهدیدات امنیتی نوین سیاسی باعث افزایش و ارتقای سطح آمادگی کشور در برابر این قبیل تهدیدها خواهد گردید.
- (۲) انجام این تحقیق باعث تولید ادبیات علمی و راهبردی در خصوص تهدیدات امنیتی نوین سیاسی می‌گردد.
- (۳) این تحقیق می‌تواند باعث شناخت بهتر محیط امنیتی کشور در افق ۱۴۰۴ شود.
- (۴) پرداختن به چنین موضوعاتی می‌تواند باعث کمک به فرایند سیاست‌گذاری‌های کارآمدتر در حوزه مباحث امنیتی گردد.
- (۵) انجام این نوع از تحقیقات می‌تواند به‌مثابه هشدار در جلوگیری از غافلگیری راهبردی بسیار کارساز باشد.
- (۶) با انجام این تحقیق نظام تصمیم‌گیری کشور با تهدیدات امنیتی نوین سیاسی آشنا شده و درک درستی از آنها به دست خواهد آورد.
- (۷) در پرتو شناسایی تهدیدات امنیتی نوین سیاسی آینده، می‌توان با فراق بال بیشتری به تدوین راهکارهای مواجهه پرداخت.

ضرورت انجام این تحقیق نیز با توجه به مطالب زیر قابل تبیین است:

- (۱) بدون انجام این نوع از تحقیقات، شناختی از تهدیدات امنیتی نوین سیاسی کشور، حاصل نخواهد شد.
  - (۲) بی‌توجهی به این موضوع باعث خواهد شد ادبیات علمی و راهبردی در خصوص تهدیدات امنیتی نوین سیاسی تولید نشود.
  - (۳) بدون انجام این قبیل پژوهش‌ها نمی‌توان شناخت مناسبی از محیط امنیتی کشور در افق ۱۴۰۴ به دست آورد.
  - (۴) بدون پرداختن به این موضوعات، نمی‌توان به فرایند سیاستگذاری در حوزه مباحث امنیتی کمک کرد.
  - (۵) بدون انجام این نوع از تحقیقات، زمینه غافلگیری راهبردی کشور فراهم خواهد شد.
  - (۶) نپرداختن به تهدیدات امنیتی نوین سیاسی، موجب خواهد شد نظام سیاسی پس از مواجهه با تهدید در پی تدوین و ارائه راهکارها باشد، بدیهی است تحلیل شرایط، ارائه راهکارها و تصمیم‌گیری در چنین شرایطی، نتایج مناسبی در بر نخواهد داشت.
- هدف این تحقیق، شناخت تهدیدات امنیتی نوین سیاسی ج.ا.ایران در افق ۱۴۰۴ است. بنابراین، پرسش پژوهش به این قرار است؛ «تهدیدات امنیتی نوین سیاسی ج.ا.ایران در افق ۱۴۰۴ کدام‌اند؟».

۲. مبانی نظری و پیشینه‌شناسی تحقیق

۲-۱. پیشینه‌شناسی تحقیق

بررسی‌های انجام شده بیانگر آن است تا زمان نگارش این مقاله، تحقیقی در خصوص تهدیدات امنیتی نوین سیاسی ج.ا.ایران در افق ۱۴۰۴ انجام نشده است؛ ولی با توجه به آثار متعددی که در مورد تهدیدات به نگارش درآمده، در ادامه به برخی از آنها اشاره می‌شود.

کتاب «کالبدشکافی تهدید» به قلم اصغر افتخاری، کتاب «تهدیدات امنیت ملی» (عبداله‌خانی، ۱۳۸۷) و کتاب «تهدیدات قدرت ملی» اثر محسن مرادیان از جمله این موارد می‌باشند (مرادیان، ۱۳۸۷). افزون بر این، تعدادی مقاله و پژوهش در حوزه تهدیدات امنیت ملی ج.ا.ایران وجود دارد. مقالات زیر از جمله این موارد هستند:

ساوه‌درودی، اسمعیلی و حیدری در مقاله‌ای مشترک با عنوان «الگوی تهدیدشناسی از منظر مقام معظم رهبری» (۱۳۹۵) در مقام پاسخ به این پرسش برآمدند: الگوی بومی تهدیدشناسی مبتنی

بر اندیشه مقام معظم رهبری کدام است؟ پژوهشگران در این مقاله تلاش نمودند با احصای شاخص‌های تهدید، این مهم را مورد توجه قرار دهند. نوع تحقیق آنها، توصیفی-تحلیلی بوده و از روش تحلیل محتوا با استناد به فرمایشات، تدابیر و فرامین رهبر معظم انقلاب اسلامی استفاده شده است. این مقاله جهت‌گیری‌ها، نقاط تأکید و تحلیل ایشان در مورد تهدیدشناسی را دسته‌بندی نموده و نتایج حاصله از بررسی‌ها حاکی از آن است که الگوی بومی تهدیدشناسی از منظر آیت‌الله خامنه‌ای دارای دو حوزه درونی و بیرونی است؛ که حوزه درونی به ابعاد فردی و سازمانی، و حوزه بیرونی به ابعاد منطقه‌ای و بین‌المللی تقسیم می‌شوند. مؤلفه‌های فردی تهدیدشناسی باید، نبایدها و بصیرت بوده و مؤلفه‌های سازمانی را الزامات، اولویت‌ها و امکانات (ظرفیت‌ها) تشکیل می‌دهد. در بحث منطقه‌ای نیز جداناپذیری از مسائل منطقه و نگاه هوشمندانه و حکیمانه به پیرامون و در بحث بین‌الملل شناخت استکبار، تأمل در واقعیات و استفاده از ظرفیت‌های جهانی مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده این دو بُعد بیرونی از تهدیدشناسی می‌باشند. نقطه کانونی و محور تمامی این مؤلفه‌ها، شاخص مهم شناخت می‌باشد که تأکید رهبری بر موضوع شناخت در حوزه درونی و به‌طور اخص شناخت سازمانی و بعد از آن، شناخت فردی است (ساوه‌دروی، اسمعیلی و حیدری، ۱۳۹۵: ۹۱-۶۱).

شایگان در مقاله «تهدیدهای امنیت اجتماعی از دیدگاه مقام معظم رهبری» (۱۳۹۲) به تبیین تهدیدات اجتماعی از منظر آیت‌الله خامنه‌ای پرداخته است. به اعتقاد وی، وجود تنوع در تعاریف امنیت اجتماعی و تهدیدهای آن، بیانگر عدم وفاق درباره این موضوع است که بخشی از آن ناشی از تأثیرپذیری این دیدگاه‌ها از شرایط اجتماعی کشورهای مورد بررسی است؛ بنابراین اگرچه توجه به دیدگاه‌های دیگران در پژوهشی علمی سودمند است، ولی برای کاربردی بودن آنها باید شرایط کشور و آرای اندیشمندان داخلی و نگاهی بومی را مورد توجه قرار داد. به همین دلیل، این مقاله بر مبنای دیدگاه آیت‌الله خامنه‌ای، تهدیدهای امنیت اجتماعی را مورد بررسی قرار داد. برای این کار از روش کیفی و ابزار تحلیل محتوا استفاده شده است. در فرایند پژوهش به بیانات مقام معظم رهبری طی سال‌های ۱۳۶۸ تا ۱۳۹۰ مراجعه، و تهدیدها استخراج و دسته‌بندی شد. در نهایت، نتایج به تأیید ۳۶ نفر از نخبگان نظامی و امنیتی کشور رسید. بر اساس نتایج بررسی، تهدیدهای امنیت اجتماعی در ایران از دیدگاه رهبر انقلاب اسلامی شامل موارد زیر بوده است:

(۱) ایجاد فتنه و آشوب،

(۲) تهدید و ارباب،

- (۳) تبلیغات سوء دشمنان،
- (۴) ایجاد شبهه در عقاید جوانان،
- (۵) ایجاد تفرقه مذهبی،
- (۶) دخالت دشمنان در امور داخلی کشور،
- (۷) فساد اخلاقی،
- (۸) فساد مالی،
- (۹) تفرقه قومی،
- (۱۰) قانون شکنی،
- (۱۱) ناامنی محیط اجتماعی،
- (۱۲) شیوع مواد مخدر و اعتیاد در جامعه،
- (۱۳) عدم اشتغال جوانان (شایگان، ۱۳۹۲: ۷۸-۵۱).

همان‌گونه که مشخص است دو مقاله بررسی شده به موضوع تهدیدات امنیتی نوین در حوزه سیاسی نپرداخته‌اند. بنابراین موضوع مقاله حاضر از این منظر، نوآورانه تلقی می‌شود.

۲-۲. مبانی نظری

۲-۲-۱. تهدیدات امنیتی نوین سیاسی؛ رویکرد مفهومی

«امنیت سیاسی» به معنای تأمین آرامش و طمأنینه لازم توسط حاکمیت یک کشور برای شهروندان قلمرو خویش، از راه مقابله با تهدیدات مختلف و تضمین حقوق سیاسی آنان، جهت مشارکت در تعیین سرنوشت اجتماعی و سیاسی آنها می‌باشد؛ بنابراین از تجلیات تهدید سیاسی می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- (۱) تضییع حقوق سیاسی،
- (۲) سلب آرامش شهروندان،
- (۳) بی‌توجهی نظام سیاسی به رعایت حقوق مردم و کسب رضایت عامه،
- (۴) بی‌ایمانی،
- (۵) خودکامگی، استبداد، تغلب، ظلم و تعدی،
- (۶) استکبار و کبرورزی،
- (۷) خود بزرگ‌بینی،
- (۸) احتجاج از مردم،

(۹) گرایش به پذیرش تملق،

(۱۰) اعمال خشونت،

(۱۱) سخت‌گیری،

(۱۲) عدم تخفیف به مردم و دریغ از مساعدت نسبت به آنها از سوی نظام سیاسی.

تهدیدات سیاسی امنیت ملی از زوایای گوناگون قابل تقسیم‌بندی است: از زاویه خاستگاه و منشأ تکوین می‌توان آنها را به داخلی یا درون‌زا و خارجی یا برون‌زا تقسیم نمود. از زاویه دیگر، تهدیدات سیاسی یا منبعث از بینش و نگرش مسئولین و کارگزاران نظام سیاسی و یا مردم است و یا حاصل منش و رفتار آنان که طبیعی است هریک از آنها تدابیر و سیاست امنیتی ویژه‌ای را طلب می‌کند؛ اگرچه نمی‌توان انکار نمود که بینش‌ها، آفریننده رفتارها و جهت‌دهنده منش‌ها هستند و هر بینش بر منش و رفتار ویژه‌ای دلالت می‌کند. «باری بوزان» معتقد است منشأ تهدیدات امنیت سیاسی عمدتاً درونی است (بوزان، ۱۳۹۹: ۱۰۹).

تهدید سیاسی متوجه ثبات سازمانی دولت است. صیانت عناصر سه‌گانه دولت (ایده، سازمان و منافع) از تعرضات بیرونی، بخش محوری امنیت ملی را شکل می‌دهد که از جمله مصادیق بارز آن می‌توان به تلاش برای واژگون نمودن دولت، دامن‌زدن به حرکت‌های جدایی‌طلبانه، تضعیف دولت و آسیب‌پذیر نمودن آن در برابر تحرکات خارجی اشاره نمود. هر تهدیدی که به نوعی با هویت، ثبات سازمانی، موجودیت یا منافع دولتی خاص مرتبط باشد، تهدیدی سیاسی ارزیابی می‌شود (ماندل، ۱۳۹۸: ۱۶۳). به اعتقاد برخی، منظور از تهدیدات سیاسی، وضعیتی است که در آن، نسبت به شاخص‌های قدرت سیاسی احساس خطر جدی ایجاد می‌گردد و از این جهت، بین عوامل داخلی و خارجی که در شکل‌گیری تهدید دخالت دارند، تفاوتی وجود ندارد (مرادیان، ۱۳۸۷: ۲۱۱).

هدف از تهدید سیاسی ممکن است از فشار بر حکومت در مورد سیاست خاصی گرفته تا واژگونی حکومت، جدایی‌طلبی و برهم زدن بافت سیاسی دولت برای تضعیف آن پیش از تهاجم نظامی، متفاوت باشد. از آنجا که دولت موجودیتی سیاسی است، تهدید سیاسی امکان دارد به اندازه تهدید نظامی، هراس‌انگیز باشد. این امر به‌ویژه در مواردی که دولت ضعیف است، صدق می‌کند، البته حتی در مواردی که دولت قوی و قدرتمند است، تهدیدات سیاسی می‌تواند منبع نگرانی باشد.

در مجموع باید گفت تهدید سیاسی به معنی وضعیتی است که در آن، نسبت به شاخص‌های قدرت سیاسی احساس خطر جدی ایجاد می‌گردد و از این جهت، بین عوامل داخلی و خارجی که

در شکل‌گیری تهدید دخالت دارند، تفاوتی وجود ندارد. منشأ تهدیدات امنیت سیاسی عمدتاً درونی بوده و متوجه ثبات سازمانی دولت است. در این بخش، منظور از تهدیدات امنیتی نوین سیاسی، تهدیداتی امنیتی هستند که با توجه به پیشرفت فناوری و تغییر پرشتاب محیط، در آینده بر محیط امنیتی ج.ا.ایران تأثیرگذار هستند و شامل تهدیداتی نوپدید و یا تهدیداتی سیاسی می‌شوند که از گذشته وجود داشته و در آینده ماهیت آنها تغییر یافته و شکل جدیدی به خود می‌گیرد و «ارزش‌های اساسی حوزه سیاسی» را به مخاطره می‌اندازد.

جدول شماره ۱. مقایسه تهدیدات سیاسی با تهدیدات امنیتی نوین سیاسی					
شاخص‌ها نوع تهدید	میزان اثرگذاری	قابلیت ترکیب‌شوندگی	میزان شدت	احتمال تغییر ماهیت در آینده	احتمال تغییر شکل در آینده
تهدیدات سیاسی	متوسط	متوسط	متوسط	ندارد	ندارد
تهدیدات امنیتی نوین سیاسی	زیاد	زیاد	زیاد	دارد	دارد

۲-۲-۲. تهدیدات امنیتی نوین سیاسی

۱-۲-۲-۲. استحاله ماهیت اسلامی، ارزشی و انقلابی نظام سیاسی

«استحاله نظام» از جمله تهدیداتی است که به‌منابه تهدیدی تداومی در قالب تهدیدات امنیتی نوین سیاسی قابل طرح است. تعبیر و تعریف مقام معظم رهبری از استحاله بسیار گویا و شفاف است:

«استحاله جمهوری اسلامی ایران (از طریق) تغییر باطن و سیرت، با حفظ صورت و ظاهر آن است... هدف اصلی و نهایی، انحلال درونی و استحاله داخلی جمهوری اسلامی از طریق تغییر باورها و سست کردن ایمان مردم و به‌ویژه جوانان است» (بیانات آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۹۴/۰۷/۲۰).

واقع مطلب آن است که دشمنان در تجزیه و تحلیل علل ناکامی‌های خود در رویارویی با ج.ا.ایران، دریافته‌اند که سه مانع اصلی بر سر راه تحقق اهداف آنها در ایران وجود دارد:

الف. «حاکمیت فرهنگ و ارزش‌های دینی و اسلامی»،

ب. «نظام سیاسی مبتنی بر دین با محوریت ولایت فقیه»،

پ. «پشتوانه مردمی انقلاب اسلامی و حکومت دینی».

براساس اعتقاد آن‌ها، تنها راه برداشتن موانع ذکر شده، اتخاذ «راهبرد استحاله» است و در این مسیر، اقدامات زیر را در دستورکار قرار دادند:

(۱) مقابله با ارزش‌های اسلامی و انقلابی، و از بین بردن نقاط قوت فرهنگی انقلاب اسلامی؛

(۲) ایجاد تغییر در باورها، اعتقادات و ارزش‌های جامعه برای جداسازی تدریجی مردم از نظام اسلامی؛

(۳) تضعیف روحیه حماسی، جهادی و شهادت‌طلبی در مردم و ایجاد بسترهای مناسب برای فاصله‌گرفتن از اصول و آرمان‌های انقلابی-اسلامی؛

(۴) ایجاد بی‌اعتمادی در جامعه نسبت به ولایت فقیه.

بدون تردید، عبور از فرهنگ انقلابی به معنای «تهی شدن انقلاب از ماهیت و غایبات» است که معادلی برای «استحاله و فروپاشی هویتی و ایدئولوژیک» است. مقام معظم رهبری در این زمینه بیان کردند:

«هدف بعدی (دشمن) این بود که... انقلاب را استحاله کنند؛ یعنی صورت انقلاب باقی بماند، اما باطن انقلاب، سیرت انقلاب، روح انقلاب از بین برود» (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۸۹/۱۱/۱۵).

جهانی‌سازی به‌عنوان یک پروژه، اهرمی در اختیار استکبار جهانی بوده و از عوامل مهم در عرفی‌شدن دین، فرد و جامعه است. عرفی‌شدن در رویکردی عام، «فرایندی است که طی آن، موقعیت و اهمیت دین نزد فرد و در عرصه اجتماع تنازل می‌یابد و برداشت‌های صرفاً دنیوی از تعالیم و غایات دینی غالب می‌گردد» (همیلتون، ۱۳۸۹: ۳۰۲-۲۹۷). تلاش راهبران آن پروژه برای تسطیح فرهنگی و غربی‌سازی جوامع را می‌توان در راستای استحاله نظام‌های سیاسی از جمله ج.ا.ایران تلقی کرد. به اعتقاد برخی، نشانه‌های عرفی‌شدن در ایران قابل مشاهده است (پویانفر و نوابخش، ۱۳۸۹). گسترش و تقویت این روند پیچیده می‌تواند با کمک به استحاله نظام، تهدیدی برای کشور تلقی گردد. از جمله دیگر اشکال این تهدید و نیز تهدیدات برآمده از آن می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

(۱) «دوری از انقلابی‌گری،

(۲) دوری از راه امام خمینی (ره)،

(۳) کاهش ایمان،

(۴) مخدوش شدن ایده دولت،

(۵) بی‌بصیرتی،

(۶) اعتماد به دشمن.

۲-۲-۲-۲. جدایی مردم از نظام

مردمی بودن نظام اسلامی از جمله خصایص ایران اسلامی است؛ کمتر نظامی را می‌توان نام بُرد که مانند کشور ایران در تمامی مراحل انقلاب، نظام‌سازی، دفاع در برابر متجاوز، بازسازی، انتخابات و... مردم نقش بی‌بدیلی ایفا کرده باشند. بدیهی است رهبر انقلاب اسلامی بر این واقعیت صحه گذاشته و در یکی از بیانات ایشان آمده است:

«آن روزی که یک نظامی از مردم منقطع بشود، بله آن نظام در تهدید است» (بیانات آیت‌الله خامنه‌ای، ۸۷/۰۴/۲۶).

این موضوع می‌تواند دستمایه‌ای برای امیدواری دشمنان باشد. در برخی اسناد مراکز مطالعاتی غربی، به این مسئله اشاره داشته و معتقد هستند آسیب‌پذیری بالقوه ایران، ناشی از نگرش جامعه ایران به نظام سیاسی این کشور است. به نظر آنها، دلیل جدایی و نارضایتی مردم از نظام، حضور روحانیت در مناصب سیاسی، تضاد بین عملکرد نظام سیاسی و وعده‌های داده شده است که می‌تواند جامعه را به سوی براندازی نظام سوق دهد (ادلمان و سولیوان^۱، ۲۰۱۸: ۳۶-۱) موارد زیر را می‌توان از جمله دیگر اشکال تهدید و تهدیدات برآمده از آن دانست:

(۱) حکومت بر بدن‌ها نه قلب‌ها،

(۲) کاخ‌نشینی و رفاه‌زدگی مسئولین،

(۳) بی‌تفاوتی سیاسی،

(۴) انفعال و کاهش حضور مردم در انتخابات،

(۵) دوگانگی گفتار و کردار مسئولین،

(۶) قانون‌گریزی،

(۷) از بین رفتن اعتماد مردم،

(۸) فساد سیاسی و اداری،

(۹) نبود/تحدید آزادی،

(۱۰) عملکرد نامناسب بخش‌هایی از سازمان حکومت مانند احزاب/جناح‌ها،

(۱۱) ضعف در انسجام سیاسی و ملی،

(۱۲) عوام‌فریبی،

(۱۳) اختلاف سیاسی؛

▪ الف. داخلی:

✓ اختلافات داخلی،

✓ عدم اتحاد کلمه.

▪ ب. خارجی:

✓ تفرقه مسلمانان،

✓ دامن‌زدن به اختلافات و مناقشه‌های مرزی بین ج.ا.ایران و

همسایگانش،

✓ اسلام‌ستیزی و اسلام‌هراسی،

✓ اختلاف میان کشورهای مسلمان،

✓ تفرقه‌افکنی با هدف ایجاد اختلاف و درگیری میان شیعه و سنی،

✓ وابستگی کشورهای منطقه به قدرت‌های بزرگ به‌ویژه آمریکا.

۳-۲-۲. ناتوان‌سازی حاکمیت/قوای سه‌گانه در سیاستگذاری و راهبری

توان سیاسی شامل طراحی، تنظیم و اجرای «سیاست‌های امنیت ملی» است و افزون بر آن، ارزیابی تهدید، تصمیم‌گیری‌ها، اجرای سیاست‌ها، بسیج و تخصیص منابع در آن جای می‌گیرد. هر اندازه وحدت نظر در خصوص اهداف و روش‌های اجرایی امنیت بیشتر باشد، توان سیاسی از این حیث افزایش می‌یابد. تصمیمات جامع و سریع به تصمیم‌گیری‌هایی گفته می‌شود که فارغ از امتیازات سیاسی و یا منافع شخصی باشد. بنابراین هر قدر تصمیمات گرفته‌شده بیشتر متکی بر معدل افکار عمومی و اجماع نخبگان باشد، توان سیاسی افزایش می‌یابد (آزر و مون، ۱۳۷۷: ۱۴۴-۱۱۵)؛ نتیجه آنکه، تضعیف توان سیاسی در محورها و اجزای مختلف آن می‌تواند ظرفیت سیاسی کشور را کاهش دهد. بنابراین از محورهای اصلی تهدیدات دشمن نیز می‌تواند همین محور باشد.

بخش عمده‌ای از این تهدیدات از ناحیه جریان‌سازی، عملیات روانی و نفوذ دادن عناصر حریف در سازمان‌ها و مراکز خودی است. «سیاست‌سازی» فرایندی است که در آن مشکلات و نیازهای جامعه مفروض شناسایی می‌گردد و با انتخاب کمترین هزینه، مناسب‌ترین راه‌حل‌ها برای

رفع مشکلات و نیازها گزینش می‌شود. این شاخص به شدت بر شاخص‌هایی همچون مشروعیت و نفوذ تأثیر دارد. مواردی همچون «پراکندگی و سازمان‌نیافتگی مشکلات و مسائل» و «حل نشدن یا مزمن شدن مسائل اساسی» (گروه مطالعاتی امنیت، ۱۳۸۷: ۲۲۹-۲۱۸) برخی از مصادیق آن هستند.

به اعتقاد «هابرماس»، بحران زمانی رخ می‌دهد که نظام یا یکی از زیرنظام‌ها در تولید کمیت لازم، نسبت به آنچه که در کل باید تولید کند، ناکام بماند (هابرماس^۱، ۱۹۹۲: ۴۹). در آن صورت، بحران بیانگر ضعف، کاستی، ناکامی سیاسی-اجرایی یا نظام مدیریتی حاکم بر جامعه در تولید یا ایجاد تصمیم‌های عقلانی مناسب و مقتضی است.

هرگاه دولت قادر به اتخاذ و ارائه راهبردهای مناسب برای سیاستگذاری در چارچوب مشکلات و موانع پیش‌روی خود نباشد، با نوعی الگوی تغییر و اُفت مداوم در سیاست‌ها، خط‌مشی و برنامه‌ریزی حکومت مواجه خواهد شد (نوذری، ۱۳۸۱: ۶۳۴). از دلایل نبود توان کافی برای سیاست‌سازی، کاهش رقابت‌های سیاسی جدی بین جناح‌ها و گروه‌های سیاسی است.

ایجاد دوگانه‌هایی همچون معیشت/حفظ نظام و یا مذاکره/مقاومت از دیگر مسائلی است که به شدت سیاست‌سازی در کشور را تحدید می‌نماید. بدون تردید، توانمندی نظام در سیاستگذاری و راهبری امور، ارتباط وثیقی با میزان کارآمدی دارد.

بخش مهمی از کارآمدی، به مدیریت‌ها برمی‌گردد؛ به عبارتی سهم سوءتدبیرها، در کارآمدی ناقص نظام، غیرقابل‌انکار است. مقام معظم رهبری اشاره می‌نمایند:

«مشکلات بیشتر از اینکه ناشی از تحریم‌ها باشد، متوجه سیاست‌ها و برنامه‌های دولت

فعلی، دولت سابق و دولت اسبق است» (آیت‌الله خامنه‌ای، ۹۷/۰۳/۲۵)

از جمله دیگر اشکال این تهدید و نیز تهدیدات برآمده از آن می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- (۱) تضعیف سازمان‌های دولتی،
- (۲) تحدید و مخدوش شدن حاکمیت ملی،
- (۳) کمبود توان سیاست‌سازی،
- (۴) دخالت بیگانگان در امور داخلی کشور،
- (۵) کاهش یافتن تأثیرات بین‌المللی،
- (۶) بحران‌های سیاسی منطقه‌ای.

۴-۲-۲-۲. نفوذ

مقاومت و مجاهدت امام و امت، دشمن را از پیروزی قاطع در انواع جنگ سخت، نیمه‌سخت و نرم، حداقل در کوتاه‌مدت، ناامید و راهبرد «نفوذ نوین» را به‌عنوان راهبرد جایگزین و یا حداقل کاتالیزور و راهبرد مکمل، مبتنی بر نرمش ظاهری و تلاش برای انواع نفوذ به شکل موردی و جریانی فعال کرده است.

برای فهم کلی و مقایسه‌ای این راهبرد جدید می‌توان گفت نفوذ از منظر کلان حداقل تسهیل‌کننده، تمهیدکننده و تسریع‌کننده پیروزی در هر یک از انواع جنگ در حوزه‌های سخت، نیمه‌سخت و نرم است. در این ارتباط آمده است:

«نفوذ، رویکرد و مجموعه اقداماتی است که به‌منظور تأمین کامل اهداف هر یک از انواع سه‌گانه تهدید و جنگ به روشی سهل‌تر از جنگ و یا حداقل زمینه‌سازی تهدید، تسهیل و تسریع پیروزی در هر یک از انواع جنگ طرح‌ریزی و اجرا می‌شود» (احمدیان، ۱۳۹۴: ۴۴).

نفوذ از جمله تهدیدات مهمی است که به باور مقام معظم رهبری، کشور را در معرض خطر قرار داده است. ایشان در راستای بیان اهمیت این تهدید فرمودند:

«امروز نفوذ دشمن یکی از تهدیدهای بزرگ است برای این کشور» (آیت‌الله خامنه‌ای، ۱۳۹۴/۰۶/۲۵).

از جمله دیگر اشکال این تهدید و نیز تهدیدات برآمده از آن عبارتند از:

- (۱) وابستگی کارگزاران به شرق و غرب،
- (۲) خوش‌بینی به ابرقدرت‌ها،
- (۳) حمایت بیگانگان از احزاب و گروه‌های سیاسی مخالف برای ضربه زدن به نظام،
- (۴) نخبه‌پروری با رویکرد نفوذ در داخل نظام.

۵-۲-۲-۲. براندازی

از مهم‌ترین تهدیدات امنیتی ج.ا.ایران که از گذشته بوده و با اشکال و روش‌های جدیدتر نیز در آینده نیز وجود خواهد داشت، «براندازی» است. برخی مشکلات کارکردی در کنار سوءتدبیرها و ایجاد تحریم‌ها، بستر ساز وقوع این تهدید و تحریک‌کننده طمع دشمن به استفاده از آن شده است.

«مارک دوبوویتز»^۱ رئیس "بنیاد دفاع از دموکراسی"^۲ پیشنهادهای در گزارشی هفت صفحه‌ای در مورد سیاست آمریکا علیه ج.ا.ایران به شورای امنیت ملی آمریکا ارائه می‌دهد. «برانگیختن ناآرامی‌های مردمی» با هدف ایجاد یک «ایران آزاد و دموکراتیک» از جمله پیشنهادات وی در این گزارش است.

این گزارش همچنین پیشنهاد استفاده از تاکتیک‌های ضد کمونیستی جنگ سرد (با اشاره به حمایت دولت ریگان از جنبش کارگری اتحادیه همبستگی) را می‌دهد که به شکاف کمونیسم اروپای شرقی منجر شد. این گزارش با مشابه‌سازی روش همکاری ریگان با کلیسای کاتولیک لهستان و اتحادیه کارگری، پیشنهاد می‌دهد ترامپ می‌تواند از اتحادیه‌های تجاری، سازمان‌های دانشجویی و روحانیون مخالف برای پررنگ کردن نقایص اقتصادی و سیاسی رژیم ایران بهره بجوید.

نشریه محافظه‌کار آمریکایی «واشنگتن فری‌بیکن»^۳ گزارشی را درباره طرح مورد بررسی دولت آمریکا برای مقابله با ایران منتشر کرد. آنچه بیش از همه در طرح مورد بررسی کاخ سفید مورد توجه قرار گرفت، «ایجاد اختلاف قومیتی و مذهبی در ایران» با هدف مشغول کردن نظام ج.ا.ایران به درگیری‌های داخلی در اولین مرحله و کلید زدن فروپاشی از درون در مرحله بعد است (واشنگتن فری‌بیکن،^۴ ۲۰۱۸). سال ۲۰۱۸م. یک اندیشکده سعودی که گفته می‌شود وابسته به محمد بن سلمان است به دولت عربستان پیشنهاد کرد، دست به تحریک اقلیت‌های قومی در سیستان و بلوچستان ایران بزند (درسی،^۵ ۲۰۱۸).

نشریه «فارن پالیسی»^۶ در جولای ۲۰۱۸ طی یادداشتی به تحلیل راهبرد سیاست خارجی دونالد ترامپ در قبال ج.ا.ایران پرداخت. نگارنده تاکید داشت تنها یک مخالفت سازمان‌یافته در کنار یک رهبری نیرومند می‌تواند به چیزی شبیه انقلاب در ایران منجر شود (روحی،^۷ ۲۰۱۸) از دیگر اشکال این تهدید و تهدیدات برآمده از آن عبارتند از:

(۱) افراطی شدن اعتراضات در ایران،

1. Mark Dubowitz
2. Foundation for Defense of Democracies
3. The Washington Free Beacon
4. <https://freebeacon.com>: White House Examining Plan to Help Iranian People Oppose Regime
5. Dorsey
6. Foreign Policy
7. Rouhi

(۲) تلاش غرب برای براندازی نظام ج.ا.ایران،

(۳) ایجاد بی‌ثباتی،

(۴) ترور.

۶-۲-۲-۲. دشمن‌هراسی

دشمن‌هراسی در زمره تهدیدات امنیتی نوینی دسته‌بندی می‌شود که هرچند در گذشته وجود داشته است، ولی می‌تواند از سوی دولتمردان هراسان از دشمن در قالب مفاهیمی مانند «عقلانیت» و... در آینده مورد استفاده قرار گیرد. بدون تردید، ترس از دشمن و انفعال در برابر آن نیز تبعات بسیار زیانباری برای کشور به همراه خواهد داشت. «هراس از دشمن» به معنای قبول قدرت باطل و پوشالی او و عدم اعتقاد به یافته‌ها و داشته‌های خود است. دشمن‌هراسی موجب جرئت دشمن برای پیشروی و دخالت در امور داخلی کشور می‌شود.

برخی از افراد ضمن اشاره به «نظام تک‌قطبی یک‌جانبه‌گرا و سیطره‌جویی قدرت‌های بزرگ با استفاده از بازیگران بین‌المللی غیردولتی» این موارد را جزو توانمندی‌های قدرت‌های بزرگ و دلیلی برای هراس از این قبیل کشورها عنوان می‌نمایند. این درحالی است که به تعبیر مقام معظم رهبری:

«نترسیدن از دشمن و محکم ایستادن در مقابل او از دستوره‌های مهم قرآن است. وادادگی در مقابل دشمن، دروازه همه آسیب‌هایی است که بر یک کشوری وارد می‌شود» (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۳۹۵/۸/۲۶).

۷-۲-۲-۲. پول‌های کثیف انتخاباتی

ورود پول‌های کثیف به عرصه سیاست به‌ویژه اثرگذاری در انتخاب نمایندگان مجلس، از جمله تهدیدات سیاسی قابل‌تصور است. رحمانی فضلی، وزیر کشور در سال ۱۳۹۳ به آن اذعان داشته‌اند. وی با اشاره به گردش مالی قاچاق مواد مخدر در کشور، اعتقاد دارد سالانه در حوزه مصرف مواد مخدر در ایران ۱۰ هزار میلیارد تومان پول به گردش می‌آید و معادل این گردش مالی نیز در ترانزیت مواد مخدر رخ می‌دهد. از این رو گردش مالی سالانه ۲۰ هزار میلیارد تومان در مواد مخدر معادل دوسوم بودجه عمرانی کشور است. به عقیده وی، این گردش مالی باعث اعمال قدرت قاچاقچیان در حوزه سیاست شده و بی‌شک بخشی از پول کثیف قاچاق مواد مخدر در حوزه سیاست، انتخابات و انتقال قدرت سیاسی در کشور وارد می‌شود. رحمانی فضلی بر این نظر است

که: «برای مثال فردی که به‌عنوان کاندیدای شورای شهر وارد این عرصه شده بود، برای جریان انتخاباتی خود دو میلیارد تومان هزینه کرده و مدعی است دوستان و رفقایش این هزینه‌ها را متقبل شده‌اند، ولی سؤال اینجاست که دوستان و رفقای وی چه نذری داشته‌اند که این پول را برای انتخابات این فرد هزینه کردند» (رحمانی فضلی، ۱۳۹۳). وی در پاسخ به برخی اعتراضات مطرح‌شده در خصوص این مطلب، بیان داشت حاضر است در یک جلسه یک‌ساعته در صحن غیرعلنی مجلس، فرایند پول‌های کثیف را در اقتصاد برای نمایندگان توضیح دهد. افزون بر ایشان، سردار احمدعلی گودرزی فرمانده نیروی انتظامی استان فارس اظهار داشت: «در مجلس به گوش می‌رسد که برخی از نمایندگان دانسته یا ندانسته در حال تدوین قوانینی هستند که مجازات قاچاقچیان را کاهش دهند و متأسفانه قوانین دستخوش مسائل سیاسی و انتخاباتی شده و می‌گویند مجازات اعدام باید برای قاچاقچیان برداشته شود». به نظر وی، «هزینه جرم در کشور ما پایین و این به خاطر وجود قوانین ضعیف است که متأسفانه در حال حاضر نیز آن را دست‌کاری می‌کنند و در مجلس بحث برداشتن مجازات اعدام از قاچاقچیان را مطرح می‌کنند. نماینده‌ای که با پول قاچاق به مجلس می‌رود، باید از تخفیف مجازات قاچاقچیان دفاع کند (خبرگزاری دانشجویان، ۱۳۹۶/۴/۲۸).

۸-۲-۲. کنوانسیون‌های بین‌المللی

بررسی عملکرد کنوانسیون‌های بین‌المللی حاکی از آن است که بسیاری از آنها می‌توانند منشأ تهدیداتی برای امنیت کشور باشند. قوانین بین‌المللی مانند مقررات سند ۲۰۳۰، مقررات آب و هوایی پاریس، FATF، کنوانسیون پالمو و... در مواردی با یکدیگر ارتباط دارد و به‌صورت شبکه‌ای و تورهای متصل به هم هستند که هر جریان به جریان بعدی ارتباط دارد. از این‌رو، باید در پیوستن به این تعهدات دقت لازم را داشت که این مقررات و قوانین، کشور را تحت فشار قرار نداده و دولت را مجبور به تغییر رفتار نکند.

بسیاری از این کنوانسیون‌ها دارای مواد و مفاد محدودکننده هستند؛ برای مثال پیوستن ج.ا.ایران به کنوانسیون «پالمو» در موارد متعددی، الزامات و تعهدات به جرم‌انگاری را برای دولت‌ها ایجاد می‌کند که همین امر ابزاری برای کشورهای سلطه‌گر جهت فشار و سلطه بیشتر بر امور داخلی ایران محسوب می‌شود. بخشی از مشکل این کنوانسیون به تعریف متفاوت ایران و غربی‌ها از تروریست و حمایت از گروه‌های آزادی‌بخش برمی‌گردد؛ برای مثال مدت‌هاست که آمریکایی‌ها،

حزب‌الله را متهم به مشارکت در قاچاق مواد مخدر می‌کنند (کراول و روتلا^۱، ۲۰۰۸). در گزارش‌هایی، حزب‌الله لبنان در کنار دیگر گروه‌های تروریستی قرار گرفته است که درآمد اصلی خود را از اخاذی از بازرگانان، تجار، صاحبان رستوران و مشاغل در قالب «مالیات جنگ» به‌دست می‌آورد (لویت^۲، ۲۰۱۳). این درحالی است که حزب‌الله لبنان و ج.ا.ایران به‌عنوان ارکان محور مقاومت دارای پیوندهای راهبردی هستند (کورتزر^۳، ۲۰۱۷). در برخی رسانه‌های خارجی از حزب‌الله به‌عنوان سپر دفاعی جمهوری اسلامی ایران در خارج از کشور یاد می‌شود (الامی^۴، ۲۰۱۸). رژیم صهیونیستی می‌داند اگر کمترین تعرضی به خاک ایران صورت بگیرد، افزون بر اقدامات ج.ا.ایران، موشک‌های حزب‌الله زمین‌های غصب‌شده توسط صهیونیست‌ها را شخم خواهد زد؛ واقعتی که مورد اذعان تحلیل‌گران صهیونیستی نیز می‌باشد (هاآرتص^۵، ۲۰۱۸). نیروهای حزب‌الله لبنان آماده‌اند تا هر زمان وارد میدان مبارزه شوند و ایران در مواقع نیاز از توانایی‌های آنان استفاده کند (کامبانیس و گادار^۶، ۲۰۱۷).

از دیگر تهدیدات برآمده از کنوانسیون‌ها و معاهدات بین‌المللی، تفسیرپذیری آنها است؛ برای مثال، رویه سازمان ملل نشان می‌دهد که حاکمیت هر دولت در امور داخلی خود تا آنجا که با حقوق سایر دولت‌ها برخورد می‌کند و یا یکی از حقوق اساسی انسان را مورد تهدید قرار می‌دهد، محدودیت می‌پذیرد. اقداماتی که در جهت حفظ حقوق بشر انجام گرفته است، به‌خوبی نشان می‌دهد که می‌توان روزنه‌هایی در اصل عدم مداخله به این منظور گشود.

موضوع مهم دیگر آن است که نهادسازی و قانون‌گذاری‌های یک‌جانبه به حکومت اجازه نمی‌دهد بر مردم سلطه مطلق داشته باشد. این موضوعی است که در قانون «مسئولیت حمایت» به آن اشاره شده است. در سپتامبر ۲۰۰۵م، مجمع عمومی سازمان ملل متحد نیز شکل‌گیری مسئولیت حمایت از مردم آسیب‌پذیر را پذیرفت. از نگاه ملل متحد، با این قانون، دیگر دولت‌ها نمی‌توانند آن‌گونه که دوست دارند با مردم خود رفتار کنند. مسئولیت حمایت، بیش از هر چیز دیگری متضمن واکنش در برابر به خطر افتادن انسان است. کمیسیون، در این زمینه دارای چنین دیدگاهی

-
1. Kraul & Rotella
  2. Levitt
  3. Kurtzer
  4. Alami
  5. Haaretz: Hundreds of Rockets and Mass Evacuations: IDF Lays out what War with Hezbollah Will Look Like.
  6. Cambanis and Ghaddar

است که وقتی اقدامات پیشگیرانه در حل مشکل، از رسیدن به نتیجه مطلوب ناتوان باشد، اقدامات مداخله‌جویانه اعضای جامعه بین‌الملل، در کلیت آن، ضروری است. اقدامات قهرآمیز می‌توانند از نوع سیاسی، اقتصادی یا قضایی و حتی در مواقعی، مشتمل بر اقدامات نظامی باشند.

۹-۲-۲-۲. معیوب بودن تقسیمات کشوری

تقسیمات کشوری از مهم‌ترین و مؤثرترین ابزارهای حکومت در سازماندهی سیاسی فضا به‌شمار می‌رود. در ایران وجود پاره‌ای از عوامل تهدیدآفرین در نظام تقسیمات کشوری باعث ضعف و ناکارآمدی تقسیمات کشوری موجود در عمل به وظایف خود شده است. در این میان، تهدیدات سیاسی و امنیتی به دلیل ماهیت خود دارای اهمیت بسزایی هستند. تهدیدات سیاسی نظام تقسیمات کشوری شامل ۷ تهدید زیر است:

- (۱) افزایش تمرکز سیاسی-اقتصادی،
- (۲) بی‌توجهی به جغرافیای فرهنگی کشور،
- (۳) شکل‌گیری رقابت‌های محلی و ناحیه‌ای،
- (۴) شکل‌گیری حفره‌های دولت،
- (۵) رخنه عوامل غیررسمی در نظام تقسیمات کشوری،
- (۶) بی‌توجهی به مشارکت مردم،
- (۷) تک‌عامله بودن قانون تقسیمات کشوری.

در میان این تهدیدها، افزایش تمرکز اداری-سیاسی نقش بسیار مهمی دارد. تقسیمات کشوری باید دارای کارکرد تسهیل در امور منطقه‌ای و اداره بهتر ناحیه و در نتیجه، تمرکززدایی داشته باشد؛ ولی در ایران این تقسیمات دارای کارکرد معکوس بوده است. به عبارتی، افزایش تعداد واحدهای تقسیمات کشوری در تمام سطوح، به جای تمرکززدایی، موجب افزایش بیش‌ازپیش تمرکز حکومت شده است. دلیل این موضوع، نداشتن اختیارات لازم در تصمیم‌گیری‌های امور منطقه‌ای و محلی و نیز امور اداری-اجرایی سطوح مختلف تقسیمات کشوری ایجاد شده است. در ایران، یک واحد تقسیمات کشوری با تبدیل به چند واحد، نه تنها در میزان اختیارات محول شده آنها تغییری ایجاد نمی‌شود، بلکه با افزایش تعداد واحدهای سیاسی در همان فضای جغرافیایی باعث گسترش دیوان‌سالاری و تمرکز بیشتر امور می‌شود.

این تمرکز باعث بی‌توجهی به مشارکت مردم، بی‌توجهی به جغرافیای فرهنگی کشور، رخنه عوامل غیررسمی، بی‌ثباتی الگوی تقسیمات کشور و... شده است. بنابراین مهم‌ترین چالش

واحدهای تقسیمات کشوری، «نداشتن اختیار تصمیم‌گیری واحدهای تقسیمات کشوری» است. تشدید رقابت‌های ناحیه‌ای و محلی میان اقوام مختلف مستقر در واحد تقسیمات کشوری (استانی) تهدید دیگری است. این چالش زمانی تشدید می‌شود که اقوام مختلف درون یک استان، به امکانات و مناصب مدیریتی دسترسی عادلانه‌ای نداشته باشند. این وضعیت بر مشارکت تمام اقوام در امور گوناگون سیاسی، اجتماعی و... اثر منفی خواهد داشت و باعث کاهش همبستگی ملی خواهد شد (اعظمی و دبیری، ۱۳۹۰: ۸۰-۶۴).

۱-۲-۲-۲. حرکت‌های جدایی‌طلبانه

اقوام گوناگون و اقلیت‌های مذهبی در مهم‌ترین حوزه‌های راهبردی کشور و جداره‌های مرزی اسکان یافته‌اند که عقبه آنها در ورای مرزها و خارج از حوزه نفوذ و اثرگذاری حاکمیت ملی قرار دارد. از این منظر، به لحاظ ارتباط و پیوند این حوزه‌ها با خارج از مرزها، هرگونه بحران بیرونی به‌سادگی به داخل مرزها گسترش می‌یابد و امکان نظارت حاکمیت ملی بر حوزه‌ها به‌شدت کاهش پیدا می‌کند. در وضع جدید، بخشی از اقوام کُرد، ترک، بلوچ و عرب در ایران و بخشی از آنها در مناطق هم‌جوار دیگر کشورها اسکان یافته‌اند. وجود این اقوام در همسایگی ایران، هرچند می‌تواند سبب نفوذ فرهنگی ایران شود، اما در چرخه‌ای معیوب می‌تواند به مداخله بیگانگان در حوزه داخلی ایران منجر شود. در بیشتر موارد، افکار و رفتار ملی‌گرایی و تجزیه‌طلبی از همین مناطق وارد می‌شود؛ برای نمونه می‌توان به محل استقرار گروه‌های تجزیه‌طلب مانند حزب منحل دموکرات در مناطق کردنشین شمال عراق، جنبش ملی بلوچستان ایران معروف به «جمبا» در بلوچستان پاکستان، جنبش خلق عرب در عراق، و پان‌ترکیست‌ها در جمهوری آذربایجان و ترکیه اشاره کرد. از سوی دیگر، وجود گسل‌های فعال منازعه قومی و مذهبی در جداره‌های همسایگان ایران، همچون: هندوستان، گرجستان، روسیه، لبنان، فلسطین اشغالی و دیگر نقاط غرب آسیا نیز امکان بروز تهدیدات قومی را فعال می‌سازد.

پیوستگی نژادی، زبانی و مذهبی ساکنان حاشیه مرزها با کنشگران هم‌جوار و حتی خارج از دایره واحدهای هم‌جوار بالقوه یکی از مجاری مناسب برای تأثیرگذاری کشورهای ذکر شده بر اقلیت مورد بحث و استفاده از آن علیه منافع و انسجام کشور میزبان است.

تاریخ معاصر به کرات نشان داده است که همسایگان و رقبای منطقه‌ای و فرمانطقه‌ای ایران بارها از این ظرفیت استفاده کرده‌اند. تلاش دامنه‌دار عربستان سعودی، امارات و تا حدودی قطر

برای تأثیرگذاری بر اقلیت بلوچ اهل سنت، استفاده از تهدید امنیتی کردستان و در نهایت، تهییج و تحریک حرکات ملی‌گرایانه گریز از مرکز در میان ترک‌زبانان آذربایجان از جمله این موارد هستند. تعارضات متنوع موجود میان گروه‌های قومی یا موازی‌شدن شکاف‌های قومی با شکاف‌های مذهبی و زبانی تأثیر بسزایی در میزان ثبات یا بی‌ثباتی کشور دارد. این تراکم شکاف‌های قومی - مذهبی ممکن است متقاطع یا متوازی باشند و به بازتولید ناامنی و تهدیدزایی اقوام علیه امنیت ملی کشور منجر گردند، ضمن اینکه نیروی بالقوه تهدیدات ناشی از شکاف تراکم قومی در بیشتر مناطق قوم‌نشین کشور با ترکیبی از تضادهای قومی، نژادی، زبانی و مذهبی همراه است که در صورت فعال‌شدن این تضادها و تراکم شکاف‌ها، ناامنی و بی‌ثباتی وسیعی امنیت کشور را تهدید خواهد کرد.

در وضعیت کنونی می‌توان ادعا کرد وجود گسل‌های هویتی ناظر بر اقلیت‌های قومی و مذهبی در کشور مفروض است، اما آنچه محل تردید است فعال‌شدن گسل‌های یادشده و تأثیرات احتمالی آنها بر امنیت ج.ا.ایران است. در این راستا می‌توان اذعان داشت مولفه‌های زیر می‌تواند در بروز ناآرامی‌های قومیت‌محور اثرگذار باشند:

(۱) عدم قطعیت‌های گرایشات گریز از مرکز اقوام،

(۲) دخالت بیرونی،

(۳) تداوم یا تغییر در الگوی توسعه مناطق،

(۴) سیاست‌ها و رفتار دولت (نمای راهبردی، ۱۳۹۶).

پس از اشغال عراق توسط آمریکا در سال ۱۳۸۴، تلاش‌های دشمن برای تشدید واگرایی در ج.ا.ایران با تشکیل کنگره ملیت‌های فدرال ایران و حمایت از اقدامات خشونت‌آمیز تروریستی که توسط گروهک‌هایی مانند پژاک و جندالله گسترش داشت، افزایش یافته است. لازم به ذکر است کنگره ملیت‌های ایران فدرال به منظور ایجاد یک ائتلاف بزرگ ملی به ابتکار هفت سازمان قومیتی فعال تشکیل گردید و تا به امروز توانسته است ۱۶ سازمان سیاسی را جذب نماید.

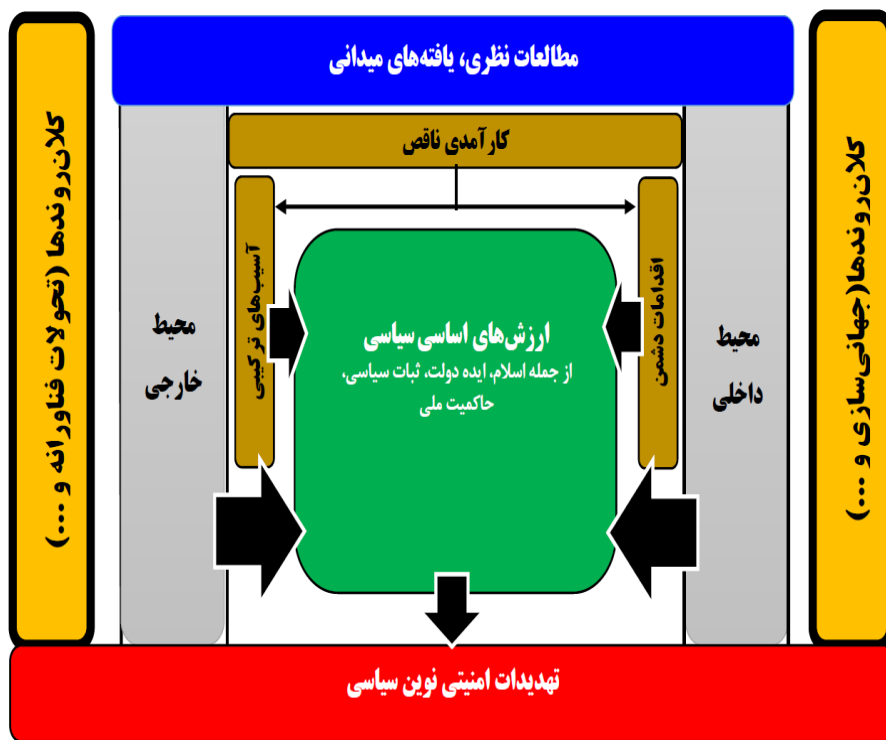
در مجموع، دشمن می‌تواند از اقوام ناراضی به‌عنوان اسب‌های تروا جهت تقویت مخالفان داخلی و تبدیل معترضان درونی به شورشیان استفاده نمایند. به‌هرحال این جنگ سرد در مورد اقوامی مانند کردها، بلوچ‌ها و ترکمن‌ها می‌تواند یک چالش درونی و منطقه‌ای برای دولت ایران به وجود آورد.

۱۱-۲-۲-۲. آسیب‌های جامعه اطلاعاتی

نقش اطلاعات و سازمان‌های اطلاعاتی در حکومت‌داری نیز موضوعی بدیهی است. دولتمردان همواره به دنبال بهره‌برداری از توانمندی‌های خاص این سازمان‌ها برای افزایش قدرت ملی، آگاهی از نیات دشمن و... بوده و هستند. بنابراین اطلاعات و سازمان‌های اطلاعاتی به‌عنوان متولیان اصلی ساماندهی اطلاعات، از ابزارهای دولت‌ها برای رسیدن به اهداف و وظایف مورد نظر استفاده می‌نمایند. تجربیات به‌دست‌آمده در خلال دهه‌های گذشته به‌خوبی نشان می‌دهد همواره یکی از ارکان اصلی توطئه‌های دشمنان ایران اسلامی، سازمان‌های اطلاعاتی بیگانگان بوده است و در مقابل، یکی از اهرم مقابله ج.ا.ایران با این ترفندها، هوشیاری سازمان‌های اطلاعاتی بوده است. واقعیت آن است که جامعه اطلاعاتی کشور به‌مثابه مجموعه سازمان‌های مستقل ملی که به‌موجب قانون و در راستای صلاحیت‌های قانونی خود به فعالیت اطلاعاتی می‌پردازند، در کنار توفیقات و توانمندی‌های قابل تقدیر، دارای آسیب‌ها و ضعف‌هایی مانند غفلت/غافلگیری، ناهماهنگی بین سازمان‌های این جامعه و... هستند. در واقع، برخی از چالش‌های کشور برآمده از وجود چنین مشکلاتی است.

جدول شماره ۲. دسته‌بندی تهدیدات امنیتی نوین سیاسی		
تداومی	نویدید	تهدیدات امنیتی نوین سیاسی
■		استحاله ماهیت اسلامی، ارزشی و انقلابی نظام سیاسی
■		جدایی مردم از نظام
■		ناتوان‌سازی حاکمیت/قوای سه‌گانه در سیاست‌گذاری و راهبری
	■	نفوذ
■		براندازی
	■	دشمن‌هراسی
	■	پول‌های کثیف انتخاباتی
	■	کنوانسیون‌های بین‌المللی
■		معیوب بودن تقسیمات کشوری
■		حرکت‌های جدایی‌طلبانه
■		آسیب‌های جامعه اطلاعاتی

لازم به توضیح است که در فرایند شکل‌گیری تهدیدات امنیتی نوین سیاسی، کلان‌روندهایی مانند «جهانی‌سازی» و «تحولات فناورانه» بسیار اثرگذار هستند. با تولید و بازتولید رژیم‌های بین‌المللی سیاسی، ایجاد و تقویت کنوانسیون‌های بین‌المللی، تقویت حرکت‌های جدایی‌طلبانه و...، تحولات فناورانه با تسهیل و تسریع در پروژه نفوذ، افزایش آسیب‌های جامعه اطلاعاتی و... بسترساز شکل‌گیری یا گسترش تهدیدات امنیتی نوین سیاسی می‌شوند.

شکل شماره ۱. مدل مفهومی تحقیق (یافته‌های نگارندگان)

۳. روش‌شناسی تحقیق

در این تحقیق با مطالعه آثار، نظریه‌ها و آرای اندیشمندان مطرح در حوزه مباحث امنیتی و متخصصان در موضوع تهدیدات سیاسی، از طریق روش کتابخانه‌ای و اسنادی به گردآوری مطالب مرتبط اقدام خواهد شد. دستیابی به گزارش‌ها، اسناد، آمار و داده‌هایی در راستای تأیید مطالب گردآوری شده از دیگر اقداماتی است که در این مرحله انجام می‌شود تا اعتبار و روایی این یافته‌ها افزایش یابد. به‌منظور اعتبارسنجی یافته و بر اساس توافق انجام‌شده با اساتید راهنما و مشاور، از

دو روش مصاحبه و پرسشنامه استفاده می‌گردد؛ به عبارتی ابتدا با خبرگان مصاحبه انجام می‌شود، سپس به منظور اعتبارسنجی یافته‌های نظری، پرسشنامه‌ای تهیه می‌شود که پرسش‌های آن از طریق طیف لیکرت در پنج سطح طبقه‌بندی می‌گردد.

با توجه به موضوع تحقیق، جامعه آماری پژوهش از ویژگی‌هایی همچون «آشنایی با موضوعات راهبردی، جایگاه شغلی ۱۷ و بالاتر و هم‌تراز، سابقه خدمتی بیشتر از ۲۰ سال، دارای مدرک کارشناسی ارشد و بالاتر، تألیف کتاب، مقاله و انجام تحقیق در زمینه تهدیدات امنیتی سیاسی، صاحب‌نظر، خبره و پژوهشگر حوزه مطالعات امنیتی و سیاسی دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی تهران برخوردارند. بر اساس پرسشنامه‌های تنظیم و توزیع شده بین جامعه نمونه، یافته‌ها در قالب جدولی درج و میانگین وضع موجود، وزن، وزن موزون و امتیاز موزون برای هر یک از سؤالات به صورت جداگانه محاسبه خواهد شد. بر اساس تجزیه و تحلیل به عمل آمده از پرسشنامه‌های دریافتی و طبق طیف لیکرت، پاسخ هر سؤال بر اساس گزینه‌های «خیلی زیاد» نمره ۵، «زیاد» نمره ۴، «متوسط» نمره ۳، «کم» نمره ۲ و «خیلی کم» نمره ۱ محاسبه می‌گردد. عواملی که میانگین آنها بیشتر از ۳ باشد، پذیرفته شده و مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد.

۴. یافته‌ها و تجزیه و تحلیل داده‌ها

۴-۱. تجزیه و تحلیل توصیفی

به منظور اعتبارسنجی یافته‌های نظری، اعضای نمونه آماری برای انجام مصاحبه (کیفی) و نیز تکمیل پرسشنامه (کمی)، از بین صاحب‌نظران کشوری، لشکری و با تخصص‌ها و تجارب گوناگون انتخاب شدند تا ضریب پایایی افزایش یابد. ویژگی این دو نمونه آماری در قالب جداول (۳ الی ۶) بیان شده است.

جدول شماره ۳. جامعه و نمونه آماری بخش کمی این پژوهش			
برآورد جامعه آماری	تعداد نمونه آماری	تعداد پرسشنامه ارسالی	تعداد پرسشنامه دریافتی
۶۵	۶۵	۶۵	۵۵

جدول شماره ۴. برخی از مشخصات بارز نمونه آماری در بخش کمی				
مقطع تحصیلی		درجه		رشته تحصیلی
تعداد ارشد:	۱۵	تعداد سرتیپ ۲:	۸ نفر	علوم سیاسی
تعداد دکتری:	۴۰	تعداد سرهنگ:	۳۷ نفر	امنیت ملی
				۲۰ نفر

تعداد غیرنظامی:	۱۰ نفر	آینده‌پژوهی	۱۵ نفر
-----------------	--------	-------------	--------

جدول شماره ۵. جامعه و نمونه آماری بخش کیفی این پژوهش	
تعداد مصاحبه‌های انجام شده	برآورد جامعه آماری
۱۰	۱۵

جدول شماره ۶. برخی از مشخصات بارز نمونه آماری در بخش کیفی					
مقطع تحصیلی		درجه		رشته تحصیلی	
تعداد ارشد:	-	تعداد سرتیپ ۲:	۱	علوم سیاسی:	۶ نفر
تعداد دکتری:	۱۰	تعداد سرهنگ:	۶	امنیت ملی:	۲ نفر
		تعداد غیرنظامی:	۳	آینده‌پژوهی:	۲ نفر

همان‌گونه که در جداول بالا ملاحظه می‌گردد، نمونه آماری بخش کمی، دارای رشته تحصیلی امنیت ملی، علوم سیاسی و آینده‌پژوهی هستند؛ به عبارتی دارای رشته تحصیلی کاملاً مرتبط می‌باشند. از آنجا که رشته تحصیلی جامعه نمونه متنوع است، بنابراین دارای تناسب لازم هستند، همچنین ۴۰ نفر معادل ۸۰ درصد نیز دارای مدرک دکترا می‌باشند، به همین دلیل جامعه نمونه از دانش خوبی برخوردار بوده و مدرک تحصیلی آنها از هماهنگی و تناسب لازم برخوردار است. در بخش کیفی نیز مدرک و رشته تحصیلی مصاحبه‌شوندگان به خوبی بیانگر صلاحیت دانشی آنها بوده که ضامن اعتبار پاسخ‌های آنهاست.

۲-۴. تجزیه و تحلیل توصیفی

پس از بررسی ادبیات موجود و احصاء تهدیدات امنیتی نوین سیاسی، ابتدا با انجام مصاحبه نیمه‌ساخت‌یافته با خبرگان، تلاش گردید ضمن پُر کردن خلأهای احتمالی موجود در ادبیات و یا اخذ تأیید آنها در مورد تهدیدات احصاء شده، دیدگاه‌های آنها در خصوص تهدیدات امنیتی نوین فراروی ج.ا.ایران در حوزه سیاسی به دست آید.

جدول شماره ۷. تهدیدات امنیتی نوین سیاسی ج.ا.ایران به دست آمده از مصاحبه با خبرگان	
مصاحبه‌شونده	تهدیدات مورد اشاره
مصاحبه‌شونده ۱	نفوذ/آسیب‌های جامعه اطلاعاتی/بی‌اعتمادی مردم به نظام

مصاحبه‌شونده ۲	جدایی طلبی قومیتی
مصاحبه‌شونده ۳	عدم پابندی قدرتهای بزرگ به قواعد بین‌المللی
مصاحبه‌شونده ۴	اجماع بیشتر کشورها در مورد تحریم ج.ا.ایران / سیاسی شدن مطالبات مردم
مصاحبه‌شونده ۵	ایجاد دوگانه‌های مخرب در نظام (مانند مذاکره/مقاومت، معیشت/حفظ نظام)
مصاحبه‌شونده ۶	کاهش نفوذ منطقه‌ای ج.ا.ایران
مصاحبه‌شونده ۷	نبود رقابت سالم بین گروه‌ها و جناح‌های سیاسی
مصاحبه‌شونده ۸	ناکارآمدی دولت
مصاحبه‌شونده ۹	فساد سیاسی و اداری
مصاحبه‌شونده ۱۰	جدایی مردم از نظام

از آنجایی که تهدیدات گردآوری‌شده از مصاحبه با خبرگان، کمتر از مواردی بود که از بررسی ادبیات موجود احصاء شد، بنابراین تلاش گردید با تهیه و توزیع پرسشنامه‌ای محقق‌ساخت، اعتبار تهدیدات نوین احصاء شده بررسی شود.

این پرسشنامه ضمن برخورداری از روایی صوری، برای تعیین روایی محتوایی آن به‌صورت کیفی، در اختیار چند صاحب‌نظر در این موضوع گرفت و دیدگاه‌های اصلاحی آنها در پرسشنامه مورد نظر قرار گرفت.

برای تعیین پایایی پرسشنامه از روش آلفای کرونباخ استفاده شد و یک نمونه اولیه بین خبرگان و کارشناسان پیش‌آزمون گردید، سپس با استفاده از داده‌های به‌دست‌آمده از این پرسشنامه‌ها و به کمک نرم‌افزار آماری SPSS میزان ضریب اعتماد با روش آلفای کرونباخ بزرگ‌تر از ۰/۸ به‌دست آمد، بنابراین پرسشنامه مورد استفاده از قابلیت اعتماد لازم برخوردار می‌باشد.

در ادامه، تعداد ۵۵ پرسشنامه بین اعضای نمونه آماری (خبرگان) بالا توزیع گردید؛ با توجه به اینکه جامعه آماری کمتر از ۱۰۰ نفر بود، نمونه‌گیری به‌صورت تمام‌شمار انجام شد.

جدول شماره ۸. تهدیدات امنیتی نوین سیاسی				
گویه‌ها	میانگین	وزن	وزن	امتیاز
		موزون	موزون	موزون
استحاله ماهیت اسلامی، ارزشی و انقلابی نظام سیاسی	۴/۴	۵	۰/۰۹۴	۰/۳۸۹
جدایی مردم از نظام	۴/۴	۵	۰/۰۹۴	۰/۳۹۷
ناتوان‌سازی حاکمیت/قوای سه‌گانه در سیاستگذاری و راهبری	۴/۳	۵	۰/۰۹۲	۰/۳۸۹

۰/۳۹۷	۰/۰۹۴	۵	۴/۴	نفوذ
۰/۳۸۹	۰/۰۹۲	۴	۴/۳	براندازی
۰/۳۸۱	۰/۰۹۰	۴	۴/۲	دشمن‌هراسی
۰/۳۶۰	۰/۰۸۵	۳	۴	پول‌های کثیف انتخاباتی
۰/۳۸۹	۰/۰۹۲	۵	۴/۳	کنوانسیون‌های بین‌المللی
۰/۳۶۸	۰/۰۸۷	۳	۴/۱	معیوب بودن تقسیمات کشوری
۰/۳۶۰	۰/۰۸۵	۴	۴	حرکت‌های جدایی طلبانه
۰/۳۸۹	۰/۰۹۲	۵	۴/۳	آسیب‌های جامعه اطلاعاتی
۴/۲۰۸	۰/۹۹۷	۴۸	۴۶۷	جمع کل
۰/۳۸۲	۰/۰۹۰	۴/۳۶	۴/۲۴	میانگین

بر مبنای تحلیل پاسخ پرسش‌شوندگان، تمامی تهدیدات احصاء شده نیز بخشی از تهدیدات امنیتی نوین سیاسی قرار دارند. از پاسخ‌های داده‌شده، اولویت‌بندی زیر احصا گردید.

جدول شماره ۹. اولویت‌بندی تهدیدات امنیتی نوین سیاسی	
اولویت	تهدید
اول	استحاله ماهیت اسلامی، ارزشی و انقلابی نظام سیاسی
	جدایی مردم از نظام
	نفوذ
دوم	ناتوان‌سازی حاکمیت/قوای سه‌گانه در سیاست‌گذاری و راهبری
	براندازی
	کنوانسیون‌های بین‌المللی
	آسیب‌های جامعه اطلاعاتی
سوم	دشمن‌هراسی
چهارم	معیوب بودن تقسیمات کشوری
پنجم	پول‌های کثیف انتخاباتی
	حرکت‌های جدایی طلبانه

۵. نتیجه‌گیری و پیشنهاد

۵-۱. جمع‌بندی

آینده همه کشورها در گرو شناخت انواع جدید رقابت، منازعه و تهدیدات خواهد بود. در این دوران، طرفین منازعات از طیف متنوعی از درگیری‌ها با شیوه‌های پیچیده بهره می‌برند؛ دشمن و دوست به‌سادگی قابل تشخیص نیست. زیرا رقابت منحصر به یک حوزه و یک بُعد نبوده و دارای ابعاد و حوزه‌های گوناگونی است. حفظ هوشیاری و آمادگی در شرایط آشوبناک و در برابر روش‌های پیچیده دشمنان، ضرورتی است که تنها با ایجاد آگاهی در ابعاد گوناگون میسر می‌شود. درک تهدید؛ درکی پسینی، زمینه‌ای و نسبی است؛ به‌عبارتی شکل‌گیری تصویری که بیان‌کننده تهدید باشد، نیازمند تصوراتی مقدماتی است. تصوراتی همچون ارزش‌های مهم و بقاء، سابق بر ادراک تهدید می‌باشند. مهم‌ترین ارزش‌های اساسی ج.ا.ایران به‌عنوان یک قدرت منطقه‌ای و أم‌القری جهان اسلام در عرصه سیاسی شامل «ایده دولت»، «ثبات سیاسی» و «حاکمیت ملی» است. در ارزیابی تهدیدات، از روش اولویت‌بندی تهدیدات استفاده شده است. در این روش با استفاده از فهرست تهدیدات شناسایی‌شده، بر اساس وزن و یا نظر خبرگان، اولویت‌بندی شدند. مبنای گزینش تهدیدات امنیتی نوین سیاسی در این پژوهش، شاخص‌های زیر بوده است:

- (۱) «تأکید خاص مقام معظم رهبری»،
- (۲) «به چالش کشیده‌شدن ارکان نظام»،
- (۳) «قابلیت ترکیب با سایر تهدیدها، آسیب‌ها و ایجاد شکاف‌های متراکم»،
- (۴) «تمرکز دشمن بر آنها».

در مقام پاسخ به این پرسش تحقیق که تهدیدات امنیتی نوین سیاسی ج.ا.ایران در افق ۱۴۰۴ کدامند؟ یافته‌ها، مصاحبه‌ها و نظرات خبرگان در قالب پرسشنامه نشان می‌دهد از جمله این تهدیدات عبارت هستند از؛

❖ تهدیدات اولویت اول

- استحاله ماهیت اسلامی، ارزشی و انقلابی نظام سیاسی؛
- جدایی مردم از نظام،
- نفوذ.

❖ تهدیدات اولویت دوم

- ناتوان‌سازی حاکمیت/قوای سه‌گانه در سیاستگذاری و راهبری،

- براندازی،
- کنوانسیون‌های بین‌المللی،
- آسیب‌های جامعه اطلاعاتی.

❖ تهدید اولویت سوم

- دشمن‌هراسی.

❖ تهدید اولویت چهارم

- معیوب بودن تقسیمات کشوری

❖ تهدیدات اولویت پنجم

- پول‌های کثیف انتخاباتی،
- حرکت‌های جدایی‌طلبانه.

تهدید امنیتی نوین سیاسی اغلب به‌عنوان زمینه‌ساز سایر تهدیدها و یا مکمل آنها نیز عمل می‌کند؛ به‌عبارتی می‌توان چنین تلقی کرد که تهدید سیاسی متوجه تمامی سازمان‌های دولتی است. بر مبنای مطالب بیان‌شده می‌توان ادعا کرد تهدیدات امنیتی نوین سیاسی گاهی ممکن است مانند انقلاب‌های رنگی با طرح‌ریزی یا تحریک خارجی باشد و در برخی وارد ممکن است دارای ریشه‌های داخلی باشد. یافته‌های پژوهشگران در این مطالعه گروهی نشان می‌دهد شکل‌گیری تهدیدات امنیتی نوین سیاسی ترکیبی در قالب فرمول زیر (شکل شماره ۲) قابل تبیین است.

کارآمدی ناقص + ترکیب آسیب‌های عرصه سیاسی با آسیب سایر عرصه‌ها + اقدامات دشمن = تهدیدات امنیتی نوین سیاسی ترکیبی

شکل شماره ۲. الگوی شکل‌گیری تهدیدات امنیتی نوین سیاسی

۲-۵. پیشنهادها

بر اساس بررسی‌های انجام‌شده و در راستای این تحقیق، پیشنهاد می‌شود:

- (۱) شناسایی زمینه‌ها و دلایل غافلگیری در برابر تهدیدات امنیتی نوین سیاسی در دستور کار قرار گیرد.
- (۲) الگوی ارزیابی شدت اثرگذاری تهدیدات امنیتی نوین سیاسی، می‌تواند موضوع یک رساله یا مطالعه گروهی باشد.

منابع

الف- فارسی

- امام خامنه‌ای، (سال‌های مختلف). *مجموعه بیانات آیت‌الله سیدعلی خامنه‌ای*. قابل دسترسی در: Khamenei.ir.
- آزر، ادوارد؛ مون، چونگ. این. (۱۳۷۷). «ابعاد نرم‌افزاری امنیت ملی: مشروعیت، انسجام و ظرفیت سیاسی»، ترجمه گروه امنیت ملی، *فصلنامه سیاست دفاعی*، ۷ (۲۲)، ۳۹-۵۷.
- نمای راهبردی (۱۳۹۶). «آینده‌های شکاف اجتماعی ناشی از اقوام و مذاهب در ایران»، *مجله نمای راهبردی*، ۲ (۲۹).
- احمدیان، علی‌اکبر (۱۳۹۴). «نظریه نفوذ؛ تبیین ماهیت انواع نفوذ و رابطه آنها با دستگاه چهار طیفی تهدید»، *فصلنامه آفاق امنیت*، ۸ (۲۸)، ۳۵-۶۸.
- اعظمی، هادی؛ دبیری، علی‌اکبر (۱۳۹۰). «تحلیل عناصر تهدید سیاسی-امنیتی در نظام تقسیمات کشوری ایران»، *فصلنامه برنامه‌ریزی و آمایش فضا*، ۱۵ (۴)، ۶۳-۸۳.
- بوزان، باری (۱۳۹۹). *مردم، دولت‌ها و هراس*. گروهی از مترجمین پژوهشکده مطالعات راهبردی. تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی، چاپ ششم.
- پویانفر، محمدرضا؛ نوابخش، مهرداد (۱۳۸۹). «بررسی نشانه‌های عرفی‌شدن برای مطالعه تجربی در ایران». *فصلنامه مسائل اجتماعی ایران*. ۱ (۲)، ۷-۳۰.
- رحمانی‌فضلی، عبدالرضا (۱۳۹۳). «بخشی از پول کثیف قاچاق مواد مخدر وارد عرصه سیاست، انتخابات و انتقال قدرت می‌شود»، *خبرگزاری تسنیم*، دوم اسفند، قابل دسترسی در: <https://www.tasnimnews.com/fa/news/1393/12/02/660598>
- ساوه‌درودی، مصطفی؛ اسمعیلی، مهدی؛ و حیدری، دانیال (۱۳۹۵). «الگوی تهدیدشناسی از منظر مقام معظم رهبری»، *فصلنامه راهبرد دفاعی*. ۱۴ (۵۴)، ۶۱-۹۱.
- شایگان، فریبا (۱۳۹۲). «تهدیدهای امنیت اجتماعی از دیدگاه مقام معظم رهبری»، *فصلنامه نظریه‌های اجتماعی متفکران مسلمان*. ۳ (۲)، ۲۴۵-۲۷۱.
- عبدالله‌خانی، علی (۱۳۸۷). *تهدیدات امنیت ملی*. تهران: انتشارات مؤسسه ابرار معاصر تهران.
- گروه مطالعاتی امنیت (۱۳۸۷). *تهدیدات قدرت ملی؛ شاخص‌ها و ابعاد*. تهران: دانشگاه عالی دفاع ملی.

- ماندل، رابرت (۱۳۹۸). *چهره متغیر امنیت ملی*. ترجمه گروهی از مترجمین پژوهشکده مطالعات راهبردی. تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی، چاپ پنجم.
- مرادیان، محسن (۱۳۸۷). *تهدیدات قدرت ملی*. تهران: دانشگاه عالی دفاع ملی.
- خبرگزاری دانشجو (۱۳۹۶). «نماینده‌ای که با پول قاچاق به مجلس می‌رود باید از تخفیف مجازات قاچاقچیان دفاع کند»، ۲۸ تیر، *خبرگزاری ایسنا*، قابل دسترسی در: <http://snn.ir/fa/news/621116>
- نوذری، حسینعلی (۱۳۸۱). *بازخوانی هابرماس: درآمدی بر آراء، اندیشه‌ها و نظریه‌های یورگن هابرماس*. تهران: نشر چشمه.
- همیلتون، ملکم (۱۳۸۹). *جامعه‌شناسی دین*. ترجمه محسن ثلاثی. تهران: نشر تبیان، چاپ دوم.

ب- انگلیسی

- Alami, Mona (2018). "The Ongoing Israel-Iran Proxy War in Syria", March 8, *atlanticcouncil*, Available at: <http://www.atlanticcouncil.org>.
- Cambanis, Thanassis; Ghaddar, Sima (2017). *Strengthened by War, Hezbollah Displays Regional Power*. Washington: The Century Foundation.
- Dorsey, James (2018). *Amid Ethnic Protests, Iran Warns of Foreign Meddling*. Begin-Sadat Center for Strategic Studies.
- Edelman, Eric; Sullivan, Jake (2018). *U.S. Policy toward Iran: Strategic Options*. Washington: Bipartisan policy Center.
- freebeacon (2018). "White House Examining Plan to Help Iranian People Oppose Regime", May 10, *freebeacon*, Available at: <https://freebeacon.com>.
- Haaretz (2018). "Hundreds of Rockets and Mass Evacuations: IDF Lays out what War with Hezbollah Will Look Like", *Haaretz*, (2018-08-01).
- Habermas, Jurgen (1992). *Legitimation Crisis*. Tr. *Thomas Mc carthy*. Cambridge: Cambridge Polity Press
- Kraul, Chris; Rotella, Sebastian (2008). "Drug Probe Finds Hezbollah link", *Los Angeles Times*, October 22.
- Kurtzer, Daniel C. (2017). *Israel and Hezbollah: Deterrence and the Threat of Miscalculation*. New York: Council on Foreign Relations.
- Levitt, Matthew (2013). "Hezbollah as a Criminal Organisation", Autumn, *washington institute*, Available at: www.washingtoninstitute.org.
- Rouhi, Mahsa. (2018): "Iran Hawks Should Be Careful What They Wish for Pushing for Regime Change in Tehran could put Qassem Suleimani in Power", *Foreign Policy*, July 19, Available at: <https://foreignpolicy.com/2018/07/19/iran-hawks-should-be-careful-what-they-wish-for-regime-change-irgc-revolutionary-guards-qassem-suleimani/>.